

DIVADLO

DRAMA ZAŽÍVALO DRAMA

Silná cenzura a vyobcování mnoha významných dramatiků z literárního a divadelního života způsobily po roce 1969 českému dramatu velké ztráty. Obecně vzato většina tzv. kamenných divadel ve velkých městech značně ztratila na svém postavení, protože musela násilně a v mnoha případech i velmi bolestně omezit repertoár. O to víc zase narostla popularita malých studiových scén, většinou spjatých již se 60. léty. Centrum divadelního dění se kvůli tlakům ideologické estetiky přeneslo na „periferii“, zvláště když vzniku nových dramatických textů nepřál zákaz her se současnou tematikou a problematikou. Ne náhodou se proto šířila díla uchylující se k historickým

námětům nebo do jazykové komiky. K novým fenoménům tohoto období patří i existence tzv. bytových divadel a vůbec představení pro specifické publikum. V dramatu se ztrácela dramatičnost, divadlo si nalézalo nejvíc uměleckého prostoru v ideji neivadla.

V jakémsi vzduchoprázdnu se nacházelo Divadlo Jára Cimrmana. Mohlo vydávat své hry na gramofonových deskách i knižně v masových nákladech, ale ideologickým vůdcům leželo v žaludku. Jen je neměli za co chytit, protože texty a děj se odehrávaly v minulosti. Podle autorů to s „komunistickým dneškem“ nemělo mnoho

společného, ale diváci si své narážky našli, takže je tvůrci museli při oficiálních předváděčkách buď vyřadit, nebo nahradit.

V roce 1972 navštívilo 80 českých divadel přes osm milionů návštěvníků. Pro srovnání – 2 356 kin vyhledalo 80 502 000 lidí. Byla to zase nižší čísla oproti minulým letům.

VYŠKRTNUTO!

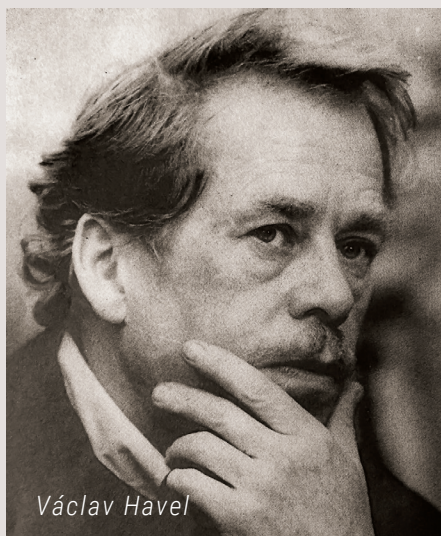
S divadelníky to bylo podobné jako se spisovateli. V roce 1972 už bylo jasné, že se zázrak nestane a normalizace nezmizí jako ohavná noční můra. Od sezony 1971/1972 začal fungovat administrativní aparát, který pro socialismus nevhodné hry z repertoáru stahoval, resp. odmítl jejich zařazení do dramaturgie. Existenciální dramata a absurdní hry tak z repertoárů úplně zmizely, stejně jako hry autorů (zvláště domácích), kteří se v 60. letech politicky angažovali, resp. byli v disentu. Folklaři, kteří na menších scénách občas účinkovali (Jaroslav Hutka, Vladimír Merta a další), museli odejít.

Na jaře 1971 vznikl Svaz českých dramatických umělců, jehož přípravný výbor řídila herečka a kovaná komunistka Jiřina Švorcová. Na repertoár se od přelomové sezony 1970/1971 měly dostat hry, které odpovídaly „požadavkům doby“, a o rok později tomu tak skutečně bylo. Zařazována byla díla „pokrokových“ autorů, Sovětů a dramatiků socialistického bloku, světová a ruská klasika. „Západní“ autoři byli připuštěni pouze v takovém případě, že jejich díla byla „pokroková“ či „humanistická“. Abychom si to přeložili – děj musel sympatizovat se socialismem, nebo měl alespoň tesat do prohnilých kapitalistických systémů a do všeho, co s tím souviselo.

A tak se ve velkých kamenných pomnících kultury hrály až zcela neuvěřitelně hloupé hry, ale „na oblasti“ to bylo daleko lepší. Protože nebyla tolik na očích a z Prahy sem jezdily skutečné divadelní celebrity, například Alois Hajda, Jan Kačer, Miloš Hynšt, Jan Grossman či Evald Schorm.

ZAČÁTEK HAVLOVA DISENTU

Václav Havel

Budoucí prezident Československa se vyučil chemickým laborantem, při zaměstnání vystudoval střední školu. Roku 1959 se stal jevištním technikem divadla ABC, pak byl asistentem režie v Městských divadlech pražských. V letech 1960–1969 působil v Divadle Na zábradlí, kde byl nakonec dramaturgem. Od roku 1970 nesměl publikovat a nesměly se hrát jeho hry. Na počátku 70. let pracoval jako dělník, stal se jedním z mluvčích Charty 77. Byl několikrát vězněn, přesto odmítl

nabídku vládnoucích kruhů odejít do exilu. Jeho historii po roce 1989 už asi zná každý.

DIVADELNÍ PREMIÉRY V SEZONĚ 1971/1972

Divadlo Zdeňka Nejedlého v Ostravě (dnes Národní divadlo moravskoslezské) – v opeře měly premiéru Prodaná nevěsta, Rusalka, Kateřina Izmajlovna (opera Dmitrije Šostakoviče) nebo Na Starém bělidle Karla Kovařovice. Činohra dávala Omluvte poruchu Károla Szákonyie, Optimistickou tragédii Vsevoloda Višněvského a Ach, ta léta bláznivá Eugena O’Neilla. Balet připravil například Prokofjevovu Popelku.

Brněnské **Divadlo Husa na provázku** se už jmenovalo trochu jinak. V dubnu 1969 se do čela KSČ dostal Gustáv Husák a soubor musel na základě cenzurního zásahu ze svého názvu vypustit slovo „husa“, jelikož během jedné noci někdo v ulicích Brna přepsal plakáty divadla na „Husák na provázku“. Soubor přijal název Divadlo na provázku. V prvních letech fungování se soubor snažil formulovat své cíle a směřování. V roce 1971 vytvořili divadelníci dokument *Programová východiska*, kde jako nejdůležitější označili hledání a experimentování, dramaturgickou otevřenost, hraní v nepravidelném prostoru, fyzickou a pohybovou připravenost herců a kontakt s aktuálními tendencemi světového divadla.

S první režii přišel Bolek Polívka, v červnu 1971 uvedl svou první autorskou pantomimu Příběhy z rodných hor (od roku 1972 se hrála jako Strašidylka). Hrála se také Kvadratura kruhu – režii měl Peter Scherhauser. V té době se Provázek rozkračuje do mnoha stran a stylů.

Představení v tehdejšímu působišti Domě umění jsou vyprodána a objevují se první pozvání do zahraničí. Na festivalu experimentálního divadla ve francouzském Nancy triumfovala Commedia dell'arte

v režii Petera Scherhausera a Polívkovy inscenace Am a Ea a Pépe. Přišla řada pozvání do zahraničí, ale totalitní orgány nepovolily víc než jednu cestu za rok. Roku 1972 se Provázek podařilo zprofesionalizovat a do stálého angažmá nastoupili například Jiří Pecha, Bolek Polívka, Miroslav Donutil, Jiří Bartoška, Karel Heřmánek nebo Pavel Zedníček. Dramaturgem divadla se stal Petr Oslzlý.

Státní divadlo Brno – činohra – Babička. Tato inscenace byla pozoruhodná tím, že většinu představitelů hlavních rolí divadelního představení převedl režisér Antonín Moskalyk do filmu. V obojím tedy hráli Jarmila Kurandová, Libuše Šafránková, Erik Pardus a Viktorku pak Libuše Geprtová.

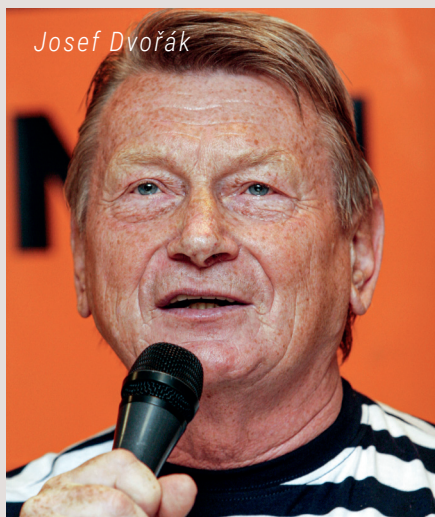

Deset dnů, které otřásly světem – Reedovu hru o říjnové socialistické revoluci v Rusku dali Brňáci v československé premiéře. Hra měla velmi pochvalné recenze.

„Přál bych si, aby tato kniha vyšla v milionových nákladech a byla přeložena do všech jazyků, protože podává pravdivé a živé vylíčení událostí, tak důležitých pro pochopení toho, co je proletářská revoluce a diktatura proletariátu...“ řekl o knize Lenin. Pan Uljanov se již nezmínil, jakou formou by sháněl čtenáře pro takový nášup revolučních písmen, a to je možná dobře. V pražském **Národním divadle** dávali Prodanou nevěstu, Figarovu svatbu, Matku Kuráž Bertolda Brechta (obojí Tylovo divadlo), na hlavní scéně pak Vstanou noví bojovníci Antonína Zápotockého.

HVĚZDA JMÉNEM DVOŘÁK

Doslova přes noc začne v Kytici zářit nová komická hvězda – Josef Dvořák. Ten se vyučil automechanikem v Kadani, ale již zde začal ochotnicky hrát, přičemž se prosadil jako samorostlý komediální talent. V letech 1965–1970 působil v Kladivadle v Ústí nad Labem, v letech 1972–1990 patřil k oporám hereckého souboru Divadla Semafor, kde původně hrál po boku J. Suchého a J. Molavcové (Kytice, Zuzana v lázni, Čarodějky), později ale kolem sebe soustředil samostatnou hereckou skupinu. Podle zpráv z médií ale v té době Josef Dvořák donášel na svého principála „tajně“ Státní bezpečnosti.

Sám a spontánně

Z Dvořákova spisu vyplývá, že se s StB scházel hlavně proto, aby si vyléval vztek na Suchého, který prý na něj dělá podrazy a snaží se jeho uměleckou

Jiří Suchý

skupinu zničit. „Pokud má někdo větší talent než on, musí divadlo opustit,“ řekl Státní bezpečnosti. Tím splnil plán StB, která chtěla rozporů uvnitř divadla využít k získání nových konfidentů mezi herci. Státní bezpečnost si od počátku pochvalovala Dvořákovu vstřícnost. Jeho zpráv si velmi považovala: využívala je totiž ve svazku „Egoista“, který vedla proti Jiřímu Suchému. Ten dělal autorské divadlo a byl komunistickému režimu nepohodlný. Příslušníci StB Dvořáka ocenili, že sám projevil zájem se s nimi opět setkat. „Zcela

sám a spontánně hovořil o situaci... a o Jiřímu Suchém, který v divadle neustále vyvolává roztržky, svým tvůrčím přístupem nepřispívá k rozvoji socialistického divadelnictví a snaží se jakýmkoli způsobem získávat hmotný prospěch pro vlastní osobu,“ zapsal si Dvořákův řídící důstojník Jiří Karásek po schůzce v restauraci U Zlatého hada.

CO SE JEŠTĚ STALO

- ◆ **Divadlo ABC** V letech 1972–1990 soubor vedl Lubomír Poživil. V repertoáru převládaly bulvární komedie a detektivky, ale objevovaly se též muzikaly a současná sovětská dramata.
- ◆ **Divadlo Rokoko** Na počátku 70. let se zdejší repertoár díky probíhající normalizaci postupně zaměřil prakticky pouze na recitály jednotlivých skupin a zpěváků.
- ◆ **Divadlo za branou** V roce 1972 jeho další existenci komunistická moc zakázala. Odešla odtud tehdy například Libuše Šafránková, která „přestoupila“ do Činoherního klubu.